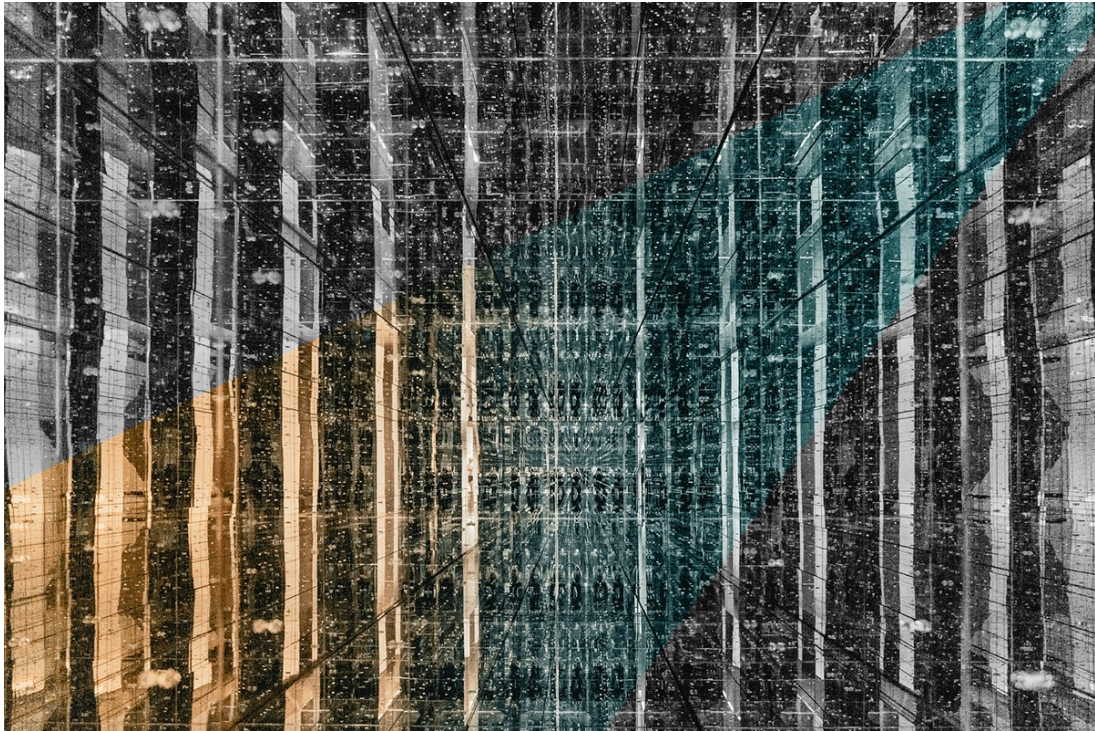

L'art de triar

ASSAIG/LLIBRES / 16 FEBRER, 2021

De la crítica literària, se'n parla més que no sembla. Periòdicament hom hi dedica articles, dossiers monogràfics en revistes, *podcasts* o programes de ràdio. Això sense comptar les batusses dialèctiques que setmana sí setmana també es produeixen al món tuitaire. Sigui com vulgui, l'esgrima dialèctica no sol afegir idees de profit al debat, però demostra, si més no, que hi ha una certa necessitat de definir la funció de la crítica en el sistema literari català.

Aclarir-ne aquesta funció no passa per escriure disquisicions erudites que gairebé mai no ofereixen noms propis o títols sobre els quals bastir una doctrina sòlida. Passa per l'exercici de la crítica literària. Ras i curt. Una bona ressenya hauria de poder llegir-se com un mètode. Hauria d'explicitar el procés interpretatiu i ensems valoratiu que l'allunya de la mera impressió subjectiva. I l'obra tractada hauria de poder ser —només provisionalment, només parcialment— el pretext privilegiat que permet desplegar l'estratègia hermenèutica. Potser, d'aquesta manera, el debat a l'entorn de la crítica baixaria a l'arena de les concrecions i ens estalviaríem la flaire doctrinal que emana dels textos instal·lats en la plàcida abstracció teòrica.

El sistema literari català potser no és feble, però és fràgil. Paradoxalment, la seva visibilitat en termes de producció indueix a la idea contrària: si es publica tant, i de tanta mena, és que som una literatura «normal», pensarà algú que no conegui a fons el funcionament de la nostra vida lletrada. I a més —continuarà pensant aquest algú— comptem amb un teixit de plataformes prou divers per resseguir punt per agulla l'actualitat. Un altre error: la immediatesa en la recepció d'una obra genera tot sovint valoracions apressades i farcides de tòpics que no traspassen el llindegar de les idees generals. Copsar el batec del mercat llibresc és necessari per al bon funcionament del sistema, però no és saludable supeditar la tasca valorativa al ritme accelerat que marquen les editorials. L'excés de ressenyisme àton, lluny de reforçar la dinàmica cultural, l'afebleix, en evidenciar-ne un component efímer que mai no hauria de ser-li consubstancial.

Per tot plegat, cal algun tipus de mecanisme que contribueixi a desbrossar el terreny, tant en qualitat com en quantitat. I la crítica, probablement, n'és el millor. No puc imaginar-me una manera més eficaç d'endregar el panorama que l'activitat d'uns quants agents disposats a intervenir en els debats culturals, esperonar debuts prometedors, enrobustir trajectòries consolidades i espolsar falsos prestigis. Aquesta tasca, a banda de continuïtat, exigeix preparació, sinceritat en els judicis i discursos coherents, mesurats com «el fruit perfecte, arrodonit amb pausa». I necessita, per damunt de tot, el favor i la connexió amb un públic en els gustos del qual pugui incidir, ni que sigui tímidament.

Hem dit continuïtat. Ja se sap: una sola ressenya és un estendard oblidat enmig d'una plana ventosa, el qual amb prou feines si aguanta les rufagades i acaba per esfilagarsar-se. Però moltes ressenyes ja són tota una altra cosa. Són fites plantades a l'estesa d'un mapa: ajuden a cartografiar el terreny, assenyalen les corbes de relleu amb precisió i fins poden contribuir a desvetllar la imaginació del lector, que s'imagina com deuen ser puigs i muntanyes, comes i fondalades.

La proliferació de mitjans de comunicació digitals i el creixement exponencial de plataformes dedicades al comentari de llibres, entre altres factors, dificulten en extrem el necessari garbellament que ens guii com a soferts lectors a la recerca de la Santa Fiabilitat. Massa sovint, es confon el bou de la crítica aprofundida amb la bèstia grossa de la nota promocional. En aquest sentit, pot ésser útil comprovar si un determinat text crític aparegut a la premsa s'aguanta amb el pas dels anys. I per això cal celebrar que de tant en tant apareguin reculls de ressenyes, recensions, articles i altres variants més o menys volanderes de l'escrutini literari. La naturalesa mateixa d'aquests textos periodístics —a diferència de la crítica acadèmica, que viu a redós de les revistes especialitzades i es mou en un espai acotat— no els destina a viure en la memòria del lector més enllà de l'engrescament immediat per anar a la llibreria. Malgrat tot, de reculls de crítica periodística bé que han anat publicant-se'n. Comptem amb il·lustres precedents com *Els marges* (1927), de Carles Riba, *Una visió de conjunt de la novel·la catalana* (1935), de Rafael Tasis, o *Lectures europees* (1936), de Ramon Esquerra. En els últims anys, *La ciutat i els llibres* (1999) i *Atentament. Lectures crítiques* (2011), de Joan Triadú, o *Països de paper* (2013), de Francesc Calafat, n'han estat un bon exemple. I caldria comptar, encara, amb compilacions de caràcter retrospectiu, com *De Maragall a l'exili. Assaigs de crítica literària* (1994), de Domènec Guansé, o el volum *Lectures de postguerra* (2016), de Rafael Tasis.

El mirall dels llibres, de Xavier Lloveras, es va publicar el 2017 i, sens dubte, forma part d'aquesta estirp.¹ Si volem parlar-ne avui, a banda de la seva qualitat intrínseca i el valor formatiu, és perquè el llibre exemplifica moltes de les coses que apuntàvem a l'inici. I fins diríem que la forma antològica apunta la manera més plausible perquè la bona crítica literària que actualment es fa a casa nostra pugui aspirar a un bri de perdurabilitat. Alguna editorial s'aventurarà a publicar una àmplia selecció crítica de la literatura catalana dels darrers quinze anys?

Al volum en qüestió, Lloveras hi recupera algunes entrades de la **revista cultural** que acompanyava la seva activitat llibretera, però el gruix d'articles prové de les publicacions en què l'autor va col·laborar entre 1989 i 2003, als quals s'afegeixen uns quants escrits inèdits. S'hi convoquen, d'una banda, escriptors que van passar per les pàgines dels diaris sense pena ni glòria, o bé van ocupar els focus mediàtics massa poc temps per haver deixat algun rastre de llum que en fes memòria, com Paule Constant, Melania Mazzuco o Charles F. Ramuz. De l'altra, noms de primera divisió com J. V. Foix, Mercè Rodoreda, Milan Kundera o Michel Tournier. En tots dos casos, Lloveras combina l'opinió fonamentada i el rigor en l'anàlisi, sense caure gairebé mai en el comentari acadèmic. Fa gala de sòlids coneixements teòrics i d'història literària, que reforcen les seves valoracions sense complicar la vida al lector amb bizantinismes estèrils, ans més aviat aclarint-li les coses, conscient com és que cal defugir un perill recurrent: «El destí de la crítica literària sobre els grans escriptors sol ser, més que arribar a convertir-se en una ajuda per llegir-ne l'obra, acabar solidificant-se en una sèrie de crostes que la recobreixen» (p. 113).

Xavier Lloveras parteix de la premissa que criticar és mirar d'entendre allò que ha volgut plantejar un autor, i per això no hi és estranya la referència contextual o la dada erudita. Però escriu sense amaneraments ni esnobismes, amb l'afany de fer reviure en la imaginació del lector la relació particular que ha establert amb cada obra i defugint d'entrada tot afany de neutralitat. Perquè el crític no pot fer-se digne d'aquesta condició ni des de l'objectivitat pura ni des de les baixes passions de la parcialitat. També sap que la prova del nou es troba en l'ofici i el talent, i per això el seu judici es fonamenta de manera preferent en criteris artístics. Lloveras entén l'estil com la plasmació del caràcter d'un autor en la seva obra, manifestat sobretot en la capacitat expressiva de la llengua: «L'estil en la poesia de Blai Bonet» (p. 26), «Céline, o de l'estil» (p. 69), «Persistència de Flaubert» (p. 109) o «Lliçons d'estil de Mercè Rodoreda» (p. 212) així ho demostren.

Llegir *El mirall dels llibres* és abocar-se a la personalitat d'un lector voraç. La seguretat d'anar pel món amb una vastitud de lectures abassegadora permet a Xavier Lloveras escorxar un llibre en 2500 caràcters sense perdre la finor i l'elegància, amb l'estilet temible d'una «prosa temperamental»² i amb la dosi imprescindible de mala bava quan convé. Alhora, li permet emetre les lloances més hiperbòliques envers autors i obres que considera de gran qualitat, mal que no siguin noms diguem-ne canònics: Blai Bonet, Salvador Dalí o Albert Roig. De mostres en un i altre sentit, n'hi ha a cabassos. Així, no dubta a condemnar alguns tòtems, com Marià Manent o Umberto Eco, a igualir la popularitat d'Erri de Luca o a posicionar-se sense titubeigs com a admirador d'escriptors considerats escandalosos, com Houellebecq o Céline (per bé que d'aquest en blasmi les deficients traduccions amb què comptem en català). No li tremola el pols si ha de ponderar les virtuts d'autors blasmatats per mediàtics o prolífics, com Catherine Millet o Amélie Nothomb. És capaç, en paraules de Vicenç Pagès Jordà, «de desemascarar ídols, d'evidenciar autobombos i de detectar operacions de venda de fum».³ I, reincident en la sentència *épatante* i l'afirmació provocativa, es complau a escriure coses com ara que, comparats amb l'esponerosa literatura francesa de la primera meitat del segle xx, «els millors llibres de la literatura espanyola de l'època — amb quatre excepcions — s'haurien de posar, en un ordre ideal, a la tercera fila de la francesa, i les grans novel·les de la literatura catalana — de *Solitud* a *Camí de Sirga* — tindrien sort de trobar una butaca lliure» (p. 260). En la distància curta, Lloveras — com Armand Obiols — és intractable, escriu diabòlicament bé i sol fer-ho en estat de gràcia. Fora excessiu afirmar que ens recorda als informes de lectura de Gabriel Ferrater?

Estem convençuts que Xavier Lloveras llegeix aquesta revista. Valgui, doncs, el nostre escrit per demanar-li que faci una reedició revisada i ampliada d'*El mirall dels llibres*. Revisada, perquè el volum editat per la Diputació de Girona és esquitxat d'errors tipogràfics i banyat per la descurança que, en general, les institucions mostren envers la literatura. Una reedició en una editorial solvent donaria al llibre la segona vida que sens dubte es mereix. I ampliada, perquè els lectors ens freguem les mans imaginant què podria dir Lloveras sobre l'estat actual del nostre món literari, tal com feu una bona colla d'anys enrere a *El gos del poeta* (1994), un llibre que avui potser ja seria irrepetible. Mentre això no passi, però, no ens estem de recomanar la lectura d'*El mirall dels llibres*, ni de reportar a tall de cloenda la veu de l'autor:

Les opinions crítiques, ben mirat, són sempre perilloses i incertes, i l'únic positiu que tenen és la seva publicació als diaris, uns mitjans que desapareixen l'endemà i s'amaguen enmig de l'ordre sever dels arxius: la resurrecció d'aquests articles, uns anys més tard, per desacreditar o avergonyir el crític, és encara més incerta que no pas les seves opinions. Per això, de vegades, el crític no opina i només constata, com un petit descans en la seva decisió incessant sobre el que és bo i el que és dolent, sobre què val i què no val la pena (p. 86).

D'aquesta manera mig amagada entre la falsa modèstia i la predicció del futur, gosem demanar a Xavier Lloveras que continuï dient-nos el que és bo i el que és dolent, què val i què no val la pena. Perquè orientar el públic i aspirar a incidir-hi és, al capdavall, l'última missió de tota crítica honesta.

1. Xavier Lloveras, *El mirall dels llibres*. Girona: Diputació de Girona, 2017 («Collecció Josep Pla. Assaig»). [🔗](#)
2. Adrià Pujol, «**El diamant dels llibres**», *La Llança*, 5-5-2017 [🔗](#)
3. Vicenç Pagès Jordà, «Una llum en la boira», *Avui Cultura*, 16-7-2017, p. 13. [🔗](#)

ANTONI ISARCH | ÚLTIMES PUBLICACIONS

Antoni Isarch (Barcelona, 1978). Doctor en Filologia Catalana per la UAB. Professor de literatura a l'ensenyament secundari i a la UOC. Ha publicat diversos estudis i ressenyes sobre la narrativa produïda a Catalunya en els anys vint i trenta, així com sobre la novel·lística catalana contemporània.

Llibres
Cultura
Nosaltres
Contacte

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

Amb el suport de l'Ajuntament de
Barcelona (ICUB, 2019)

[Política de privacitat](#)

[Copyleft](#)

© LA LECTORA 2018